

Eesti seisukohad Euroopa Liidu ühtse turu tuleviku kohta

Eesti seisukohad kujundatakse Euroopa Liidu (EL) ühtse turu tuleviku kujundamiseks, et pakkuda suuniseid uuele Euroopa Komisjoni (komisjoni) tööle asumisel. EL ühtne turg on EL suurim saavutus, mis soodustab majanduskasvu ja konkurentsi ja loob ELi ettevõtjatele uusi võimalusi, andes juurdepääsu 447 miljoni tarbijaga siseturule ning samaaegselt tuginedes Euroopa ühtsetele väärtustele, mis on tähtsad igale EL kodanikule ning mille tõttu ka täna on EL üks ihaldatumaid paiku elamiseks kolmandate riikide kodanikele. Siiski on EL ühtsel turul jätkuvalt tõkkeid ning EL õiguskeskkond on kodaniku ja ettevõtja jaoks mahuka õigustiku tõttu keerukas. Lisaks on viimaste aastate pandeemia, kliimaneutraalsusele üleminek, alanud Ukraina-Venemaa sõda ja sellest tulenenud energiahindade ning toormete kallinemine ja tarneahelate muutumine, loonud mitmikriisi. Ühtlasi on ka majandusjulgeoleku olukord muutunud pingelisemaks. Seetõttu peab EL tulevikuvaates tugevdama ühtset turgu ja majanduse vastupidavusvõimet. Nendel põhjustel on ette valmistatud ka EL ühtse turu raport Jacques Delors' Instituudi presidendi ja endise Itaalia peaministri Enrico Letta poolt ning EL konkurentsivõime raport¹ samuti endise Itaalia peaministri ja Euroopa Keskpanga presidendi Mario Draghi poolt, mis on olnud lähtekohaks Eesti seisukohtade ettevalmistamisele.

Seisukohad

1. Ärisõbralik õiguskeskkond

1.1 EL ühtse turu edasiarendamise eesmärgiks peab olema selge õigusliku regulatsiooniga innovatsiooni soosiva ettevõtluskeskkonna loomine. Eelkõige tuleb vähendada õigusloome mahtu ja keskenduda kehtiva õiguse paremale rakendamisele ning EL õigusaktidest tuleneva bürokraatia, killustatuse, dubleerimise ja aruandluskohustuse vähendamisele. Seejuures peab Euroopa Komisjon tunnistama kehtetuks või lihtsustama kehtivaid õigusakte, mis on üleliigsed, ebatõhusad või mille kulud kaaluvad üles saadava kasu.

1.2 Iga õigusakti väljatöötamisel tuleb paremini arvestada ettevõtja ja avaliku sektori kulutustega, mis kaasnevad tema tegevuse EL õigusaktist tulenevate nõuetega vastavusse viimisega, mille väljaselgitamises on oluline roll õigusakti eelnõu põhjalikul mõjuanalüüsil. Koos õigusakti ettepanekuga peab Euroopa Komisjon esitama ka delegeeritud ning rakendusaktide eelnõud, et oleks võimalik hinnata õigusaktide kogumõju ja rakendatavust.

1.3 EL õiguse uute algatuste puhul tuleb lähtuda andmete ühekordse küsimise põhimõttest ja tagada, et andmeid on liikmesriigis võimalik taas- ja riskasutada. EL uutes algatustes tuleb vaikimisi kasutada reaaliajamajanduse ehk andmepõhisele aruandlusele tuginevaid lahendusi, mille eelduseks on EL kokkulepe andmete standardiseerimise reeglitest. EL tasandil tuleb alustada andmete standardiseerimisega e-arvetest.

1.4 Tuleb kiirendada kõrge lisandväärtusega investeeringute tegemiseks vajalikke haldusmenetlusi (planeeringud, keskkonnamõjude hindamised, loamenetlused) kogu tööstus- ja taristuökosüsteemis. Soovime, et Euroopa Komisjon algataks liikmesriikidega dialoogi küsimuses, kas ja milliste parameetritele (sektor, investeeringu maht) vastavate investeeringute puhul tuleks ELis rakendada ühtlustatud menetluskeeme. Ühtsed ja etteennustatava ajaraamiga menetlused muudavad EL turu tervikuna investoritele atraktiivsemaks.

1.5 EL ühinguõiguse valdkonnas on oluline keskenduda olemasoleva õigusraamistiku ajakohastamisele, parendamisele ja õigusselgemaks muutmisele, aga ka vajadusel kodifitseerimisele. EL tasandil tuleb kokku leppida reeglites, mis lihtsustavad ühingute piiriülest tegutsemist (näiteks ühingute vastastikune tunnustamine) ning parandavad registrite vahelist andmevahetust. Eesti peab väga oluliseks, et äritegevust puudutav õigusraamistik EL siseturul oleks äriühingute jaoks lihtsam ja uuenduslikud äriühingud saaksid kasvada, kuid põhjalikumat analüüsi vajab, kas kogu ühinguõigust või lausa mitmeid erinevaid õigusharusid hõlmavate mahukate koodeksite väljatöötamine ning selle raames uute EL ülest ühinguvormide loomine on selleks kõige kiiremad, tõhusamad ja sobivamad meetmed.

1.6 Eesti peab oluliseks, et EL siseturu reeglid oleksid võimalikult ühtsed, kuna see lihtsustab ettevõtjatel piiriülest tegutsemist. Samas peab Eesti oluliseks, et EL õigusakti instrumendi valik ja EL toimimise lepingu artikli 114 kasutamine õigusliku alusena toimub kooskõlas EL aluslepingutega ning subsidiaarsuse ja proportsionaalsuse põhimõtetega, menetlusõiguse ja tsiviilõiguse süsteemide täielik ühtlustamine ei peaks olema ELi siseturu reguleerimisel üldeesmärk. EL siseturu reguleerimisel tuleb järgida ELis kehtivat menetlusautonoomia põhimõtet, mis annab liikmesriikidele õiguse luua siseriiklikud menetlusõiguse süsteemid. Valdkonaspetsiifiliste erireeglite kehtestamist EL siseturu õigusaktides selliste tsiviilõiguse valdkondade puhul nagu näiteks aegumistähtajad, tõendite kogumine, tsiviilvastutus ja esindusõigus tuleks vältida, kuivõrd taolised erisused muudavad õigussüsteemi põhjendamatult keerukaks ja võivad viia olukorrani, kus isikuid, sealhulgas erinevates sektorites tegutsevaid ettevõtjaid koheldakse erinevalt.

¹ https://commission.europa.eu/topics/strengthening-european-competitiveness/eu-competitiveness-looking-ahead_en

2. Ühtse turu strateegiliste eesmärkide ja konkurentsivõime rahastamine ning võrdsete võimaluste tagamine

2.1 Euroopa konkurentsivõime tõstmiseks on vaja suurendada tootlikkust. EL ühtse turu edendamiseks on vajalik rohe- ja digiülemineku, kaitsevõime ning teadus- ja arendustegevuse ja innovatsiooni investeeringute märkimisväärne suurendamine. Tuleb edendada erakapitali investeeringuid, milleks on vaja Euroopa kapitaliturgusid kiiresti edasi arendada. Avaliku sektori piiratud rahastamist tuleb kasutada erakapitali investeeringute esilekutsumiseks, muuhulgas riskide leevendamise kaudu eelkõige valdkondades, kus tekib konkurentsivõimet toetavate mõjude edasikandumine majanduses. Selleks tuleks kaaluda uuenduslike finantsinstrumentide kasutuselevõttu, sh Euroopa Investeeringuspanga võimalusi maksimaalselt ära kasutades.

2.2 Uute innovaatiliste tehnoloogiate ja ärimudelite arendamiseks vajab Euroopa ühishuviprojektide (*Projects of Common Interest, PCI ning Important Projects of Common European Interest, IPCEI*) kontseptsioon ülevaatamist, et tagada läbipaistvus ja rahastus väikeriikidele ning väike- ja keskmise suurusega ettevõtetele. Selliste projektide kriteeriumid peavad jätkuvalt võimaldama riigiabi andmist ainult Euroopa ühiseid huve edendavatele olulistele koostööprojektidele.

2.3 Tugev EL ühtne turg põhineb ausal konkurentsil ja võrdsetel võimalustel nii liikmesriikide kui ka ettevõtete jaoks. Ajutised riigiabi meetmed, mille eesmärk oli leevendada viimaste aastate erinevaid kriise, tuleb kaotada. Oleme valmis toetama riigiabi reeglite lihtsustamist ja riigiabi menetluste kiirendamist, sealjuures puhaste tehnoloogiate väljatöötamisel, taastuenergia ja tööstuse dekarboniseerimiseks, kuid tavareeglite raames. Riigiabi peab olema piiratud ja sihipärane.

2.4 Riigiabi menetlused peavad olema lühemad, et kiirendada uute tehnoloogiate turule jõudmist. Eesti võib kaaluda uue EL riigiabi mehhanismi toetamist, mis kohustab liikmesriike eraldama osa oma riiklikust rahastamisest üle-Euroopaliste algatuste ja investeeringute rahastamiseks EL ülesesse fondi, kui see aitab ühtlustada võrdseid võimalusi ühtsel turul, kuid eelnevalt peab olema selge, kuidas toimuks keske abifondi finantseerimine, kuidas liikmesriigi panust arvutatakse ning millises ulatuses mõjutaks uus keskne EL riigiabi mehhanism liikmesriigi pädevust ja võimekust riigiabi anda.

2.5 Peame oluliseks, et maksuküsimustes säiliks seadusandlik erimenetlus ehk ühehäälsus, kuna tegemist on meetmetega, mis otseselt mõjutavad liikmesriikide eelarvetulu ja konkurentsivõimet. Siseturu rajamise ja toimimise tagamiseks ning konkurentsimoontonutuste vältimiseks peab EL maksupoliitika keskmises olema käibemaksu, aktsiisi ja teisi kaudset maksustamist käsitlevate õigusaktide ühtlustamine, mis ei läheks kaugemale EL toimimise lepingus sätestatud eesmärgist. Samuti on tähtis liikmesriikide koostöö piiriüleste käibemaksupettuste vastu võitlemisel. Peame vajalikuks, et uute maksuvaldkonna ettepanekute osas toimuks liikmesriikidega enne ettepanekute avaldamist läbipaistev ja konstruktiivne konsulteerimine eesmärgiga kaardistada liikmesriikide probleemkohad, mis siseturu vaatest ühist lahendamist vajavad.

3. Ühtse turu ühenduvus ja vastupanuvõime

3.1 EL ühtne turg peab toimima nii tavaolukorras kui ka kriisi ajal, selleks on vajalikud turvalised kriisikindlad ühendused ja tarneahelad kindlustamiseks vajalike toodete tootmine ja teenuste pakkumine. Tuleb tagada piisavas matus kriitiliste toorainete (sealjuures konkurentsivõimelise hinnaga puhas energia) ja toodete (energeetika – ja kaitsetööstuse elektroonikaseadmete või toit) tootmine.

3.2 ELs peab olema piisav ravimite ja toimeainete tootmisvõimekus vähendamaks sõltuvust kolmandatest riikidest ja parandada ravimite varustuskindlust. Toetame meetmete välja töötamist, mis panustavad kriitiliste ravimite või nende toimeainete tootmisvõimekuse tõstmisesse ELs luues sünergiaid erinevate EL rahastusinstrumentidega teadusuuringute ja innovatsiooni arendamisel. Väikese turu seisukohalt peame vajalikuks, et need meetmed tagaksid ravimite, sealjuures kriitiliste ravimite võrdse kättesaadavuse siseturul.

4. Inimkeskne ühtne turg ja teenuste vaba liikumine

4.1 Toetame ELs kutse- ja hariduskvalifikatsioonide (keskharidus, kutseharidus, kõrgharidus) vastastikuse tunnustamise rakendamist tööjõu ja õppega seotud liikuvuse edendamiseks.

4.2 Peame oluliseks piiriülese teenustekaubanduse liberaliseerimist, sealjuures ambitsioonika teenuste direktiivi rakendamise kaudu. Soovime, et Euroopa Komisjon esitaks uue horisontaalse ühtse turu strateegia, milles on konkreetsed ettepanekud ja tähtajad teenuste ühtse turu kõige probleemsemate töket kõrvaldamiseks.

4.3 Tuleb kõrvaldada allesjäänud takistused, mis on seotud geoblokeeringutega ühtsel turul, takistades tarbijatel osta ja tarbida teenuseid ja tooteid teisest liikmesriigist eemal. Digiteenuste parema liikuvuse tagamiseks ühtsel turul peab Eesti oluliseks täiendavalt hinnata asukohapõhiste piirangute vähendamise võimalusi, mis arvestaks asjaomaste õiguste omajate huve ning muid EL õigusest tulenevaid tingimusi teenuste piiriülesel pakkumisel.

5. Tugevam Euroopa Liit globaalsel tasandil

5.1 EL kaubanduspoliitika peab aitama oma ettevõtetel pääseda ligi maailma parimatele tehnoloogiatele, teenustele ja toodetele. Eesti peab oluliseks andmete piiriülese liikumise tagamiseks reeglite kehtestamist kahepoolsete vabakaubanduslepingute ja Maailma Kaubandusorganisatsiooni e-kaubanduse läbirääkimiste kaudu.

5.2 Tuleb jätkata ELs investeerimist Euroopa standardite arendamisesse ja edendamisesse, sest tugev Euroopa standardimissüsteem on Euroopa huvide edendamise aluseks ka rahvusvahelises standardimises. Peame vajalikuks Euroopa Liidu juhtrolli rahvusvahelises standardimises, et tagada tehnoloogiarakenduste põhinemine demokraatlikel väärtustel.